هەینی (الجمعة)

بەشی یەکەم

١- (فضل) ی ڕۆژی هەینی:

هاتووە کە ڕۆژی هەینی چاکترین ڕۆژە لە ڕۆژەکانی هەفتەدا، لە ئەبی هورەیرەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (خَيرُ يومٍ طَلَعَت عَليهِ الشَّمسُ يومُ الجُمعَةِ؛ فِيهِ خُلِقَ آدَمُ (عليه السلام) وَفِيهِ أُدخلَ الجَنَّةَ، وَفِيهِ أُخرجَ مِنهَا، وَلا تَقُومُ السَّاعَةُ إلا فِي يَومِ الجُمُعَةِ) (رواه مسلم وأبوداود والنسائي والترمذي وصححه). واتە: چاکترین ڕۆژێك خۆری لێ هەڵهاتبێ ڕۆژی هەینی‌یە، ئادەم سڵاوی خوای لێ بێت لە ڕۆژی هەینیدا دروست کراوە، وە هەر لە ڕۆژی هەینیدا خراوەتە بەهەشت، وە هەر لە ڕۆژی هەینیدا لێی دەرکراوە، وە لە ڕۆژی هەینیدا نەبێت دونیا کۆتایی نایات.

لە ئەبو لوبابەی بەدری‌یەوە خوا لێی ڕاز بێت هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (سَيِّدُ الأيَّامِ يومُ الجُمُعَةِ، وَأعظمُهَا عِندَ اللهِ تعالى، وَأعظَمُ عِندَ اللهِ تعالى مِن يومِ الفطرِ وَيومِ الأضحي، وَفِيهِ خَمسُ خِلالٍ: خَلَقَ اللهُ عَزَّوَجلَّ فِيهِ آدَمَ (عليه السلام)، وَأهبطَ اللهُ تعالى فِيهِ آدَمَ إلى الأرضِ، وَفِيهِ توفى اللهُ تَعالى آدَمَ، وَفِيهِ سَاعَةٌ لا يَسألُ العَبدُ فِيهَا شَيئاً إلا آتَاهُ اللهُ تعالى إيَّاهُ مَا لَم يَسأل حَرَاماً، وَفِيهِ تَقُومُ السَّاعَةُ، مَا مِن مَلَكٍ مُقرَّبٍ، ولا سَمَاءٍ ولا أرضٍ، ولا رِياحٍ، وَلا جِبالٍ، وَلا بَحرٍ، إلا هُنَّ يُشفِقنَ مِن يَومِ الجُمُعَةِ) (رواه أحمد وابن ماجة. قال العراقي: إسناده حسن). واتە: گەورەی ڕۆژەکان ڕۆژی هەینی‌یە و لای خوا لە هەموویان گەورەترە، وە لای خوا گەورەترە لە ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان و جەژنی قوربان، وە پێنج خەصڵەتی هەیە: خوای گەورە ئادەمی (علیه السلام) تێدا دروست کردووە، وە خوا ئادەمی تێدا دابەزاندۆتە سەر زەوی، وە خوا لە ڕۆژی هەینیدا گیانی ئادەمی کێشاوە، وە ساتێکی تێدایە بەندە نی‌یە لەوساتەدا داوای شتێك بکات لە خوا کە خوا نەیداتێ، بەمەرجێك داوای شتی حەرام نەکات، وە ڕۆژی دوایی لەهەینیدا ڕوو ئەدات، وە هەرچی فریشتەی نزیکی خواو زەوی و باو شاخ و دەریا نی‌یە کە لە ڕۆژی هەینی نەترسێت.

٢- پاڕانەوە لە ڕۆژی هەینیدا:

پاڕانەوە لە دوواکاتەکانی ڕۆژی هەینیدا پێویستە زۆر بەپەرۆشەوە بکرێت، لە عبداللهی کوڕی سەلامەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: جارێك پێغەمبەر ﷺ دانیشتبوو، من ووتم: ئێمە لە کتێبەکەی خوادا ئەبینین ساتێ لە ڕۆژی هەینیدا هەیە باوەڕدارێك نی‌یە ڕێك بکەوێت بۆی لەوساتەدا نوێژ بکات و داوای شتێك بکات لە خوا ئیللا بۆی جێ بەجێ ئەکات، عبد الله ووتی: پێغەمبەر ﷺ ئیشارەتی بۆ کردم، یان هەندێکی ساتێك، ووتم: ڕاست ئەفەرمووێت: هەندێکی ساتێك، ووتم: چ ساتێکە ئەو ساتە؟ فەرمووی: دووا ساتە لە ساتەکانی ڕۆژ، ووتم: ئەو ساتە کاتی نوێژکردن نی‌یە؟ فەرمووی: بەڵێ، بە ڕاستی باوەڕدار کاتێ نوێژی کرد، پاشان تەنها بۆ نوێژ دانیشتەوە و چاوەڕووانی کرد، هەر لەنوێژدا ئەبێت، (ئیبنوماجە گێڕاویەتی یەوە).

لە ئەبو سەعید و ئەبوهورەیرەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إنَّ فِي الجُمُعَةِ سَاعَةً، لا يُوافِقُهَا عَبدٌ مُسلِمٌ يَسألُ اللهَ عَزَّوَجَلَ فِيهَا خَيراً إلا أعطَاهُ إيَّاهُ، وَهِيَ بَعدَ العَصرِ) (رواه أحمد. قال العراقي: صحيح) واتە: لە ڕۆژی هەینیدا ساتێك هەیە کە هەربەندەیەکی موسڵمان بۆی ڕێك بکەوێ لەو ساتەدا داوای شتێك لە خوای گەورە بکات کە خێری تێدابێت ئیللا خوای گەورە ئەیداتێ، ئەو ساتەش لە دوای عەسرەوەیە.

لە جابیرەوە خوای لێ ڕازی بێت هاتوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ کە فەرموویەتی: (يَومُ الجُمُعَةِ إثنَتَا عَشرَةَ سَاعَة، مِنهَا سَاعَةٌ لايُوجَدُ عَبدٌ مُسلِمٌ يَسألُ اللهَ تعالى شَيئاً إلا آتَاهُ إيَّاهُ، وَالتَمِسُوهَا آخِرَ سَاعَةٍ بَعدَ العَصرِ) (رواه النسائي وأبوداود والحاكم في المستدرك وقال:

صحيح على شرط مسلم، وَحَسَّنَ الحافظ إسناده في الفتح). واتە: ڕۆژی هەینی دووانزە ساتە، ساتێکی تێدایە بەندەی موسڵمان نی‌یە لەو ساتەدا داوای شتێك بكات لە خوا ئیللا نەیداتێ، ئێوەش لە دووا ساتەكانی دوای عەسر بۆی بگەڕێن.

لە ئەبوسەلەمەی کوڕی عبدالرحمنەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: کۆمەڵێك لە هاوەڵەكانی پێغەمبەر ﷺ کۆ بوونەوە باسی ئەو ساتەی ڕۆژی هەینیان ئەکرد، پاشان جیابوونەوەو جیاوازیان نەبوو کە ئەو ساتە دووا ساتی ڕۆژی هەینی‌یە. (سەعید لە سونەنەكەیدا گێڕاویەتی یەوە وە (حافظ) لە فەتحدا بەصەحیحی داناوە).

ئەحمەدی کوڕی حەنبەل دەفەرمووێت: زۆربەی ئەو حەدیسانەی هاتوون دەربارەی ئەو ساتە کە هیوای گیرابوونی پاڕانەوەی تێدا ئەکرێت، دەری ئەخەن کە ئەوساتە لەدوای نوێژی عەسرەوەیە، وە ئومێدی لێ ئەکرێ کە دوای لادانی ڕۆژ بێ لە ناوەڕاستی ئاسمان.

ئەمما ئەو حەدیسەی کە موسلیم و ئەبوداود لە ئەبوموساوە گێڕاویانەتەوە دەفەرمووێت: خۆی گوێی لە پێغەمبەر بووە ﷺ دەربارەی ساتەكەی ڕۆژی هەینی فەرموویەتی: (هِيَ مَا بَيْنَ أن يَجلِسَ الإمَامُ إلى أن تُقضَيَ الصَّلاةُ) واتە: ئەوكاتە لەنێوان ئەوكاتەدایە کە ئیمام لەسەر مینبەر دائەنیشێ هەتا نوێژ کۆتایی دێت، ئەم حەدیسە بە عیللەتدار دانراوە بەوەی کە (مضطرب) و (منقطع)ە.

٣- سڵاوات دانی زۆر لەسەر پێغەمبەر ﷺ شەوی هەینی و ڕۆژەكەی:

لە ئەوسی کوڕی ئەوسەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مِن أفضَلِ أيَّامِكُم يَومُ الجُمُعَةِ: فيهِ خُلِقَ آدَمُ، وَفيهِ قُبِضَ، وَفيهِ النَّفخَةُ، وَفيهِ الصَّعقَةُ، فَأكثِرُوا عَلَيَّ مِنَ الصَّلاةِ فيهِ، فَإنَّ صَلاتَكُم مَعرُوضَةٌ عَلَيَّ، قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! وَكَيفَ تُعرَضُ عَلَيكَ صَلاتُنَا وَقَد أرِمتَ؟ فَقَالَ: إنَّ اللهَ عَزَّوَجَلَ حَرَّمَ على الأرضِ أن تَأكُلَ أجسَادَ الأنبِيَاءِ) (رواه الخمسة إلا الترمذي).

واتە: لە چاکترین ڕۆژەکانتان ڕۆژی هەینی‌یە، ئادەمی تێدا دروست کراوە، وە تێیدا گیانی کێشراوە، وە تێیدا فوو بە صوردا ئەکرێت، وە تێیدا گشت گیانداران ئەمرن، جا ئێوە زۆر سڵاواتم لەسەر لێ بدەن لەم ڕۆژدا، چونکە سڵاوەتەكانتانم نیشان ئەدرێ، ووتیان: ئەی نێرراوی خوا چۆن نیشانت ئەدرێ؟ لەحاڵێكدا تۆ لە گۆڕدا ڕزیویت؟ فەرمووی: خوای گەورە حەرامی کردووە لەسەر زەوی لاشەی پێغەمبەران بخوات.

ئیبنو قەییم دەفەرمووێت: موستەحەببە لە شەوو ڕۆژی هەینیدا زۆر سڵاوات بدرێ لەسەر پێغەمبەر ﷺ. بەپێی فەرموودەكەی کە فەرموویەتی: (أكثِرُوا مِنَ الصَّلاةِ عَلَيَّ يَومَ الجُمُعَةِ وَلَيلَةَ الجُمُعَةِ)[1]. واتە: شەوو ڕۆژی هەینی زۆر سڵاواتم لەسەر بدەن. وە پێغەمبەر ﷺ سەرداری ئادەمیزادە، و ڕۆژی هەینی سەرداری ڕۆژەکانە، پاشان سڵاوات دان لەسەری لەم ڕۆژەدا تایبەت بووە نەك بەكەسی ترەوە، لەگەڵ حیكمەتێكی تریش ئەویش ئەوەیە ئوممەتەكەی هەرچی خێرێكی بەدەس هێناوە لە دنیاو قیامەتدا لەسەر دەستی پیرۆزی ئەوە، کەواتە خوا خێری دنیاو قیامەتی بۆ کۆکردونەتەوە، وە گەورەترین کەرامەتێ کە دەستیان بکەوێت، لە ڕۆژی هەینیدا ئەبێت، چونکە لەو ڕۆژەدا زیندوو ئەکرێنەوەو ڕەوانە ئەکرێن بۆ خانوو کۆشکەكانی بەهەشتیان، وە ئەو ڕۆژە بۆ ئەوان (یوم المزید)ە واتە: ڕۆژی پاداش دانی زیاتر لە کاتی چونە بەهەشتدا، وە ئەو ڕۆژە جەژنە بۆ باوەڕداران لە دنیادا، وە ئەو ڕۆژەیە خوا داواو پێویستی‌یەكانیان جێبەجێ ئەكات و داواكانیان ناگێڕێتەوە، وە موسڵمانان هەموو ئەمانەیان زانیوەو دەستیان کەوتوە ئەوەوەو لەسەر دەستی ئەو، کەواتە لە سوپاس و پێ زانین و بەجێ هێنانی کەمێکە لە مافی ئەو پێغەمبەرە ﷺ کە زۆر سڵاوات بدرێت لەسەری لەشەوو ڕۆژی ئەم ڕۆژەدا.

٤- (إستحباب) پەسەندی‌یەتی خوێندنی سوڕەتی (کهف) لە شەوو ڕۆژی هەینیندا:

---

[1] پلەی حەدیسەكەی دیاری نەكردووە و تەخریجی نەكردووە، وە (حدیث)ەكە پلەی (حسن) ی هەیە سەیری (الصحیحة) ژمارە (١٤٠٧) بكە، وە ئەگەر زاراوەی شەوی جومعەی لەگەڵدا نەبێت ئەوە حەسەنە، لەبەر ئەو حەدیسەی (أوس) كە لەپێش ئەمەوە هەیە و لە (الصحیحة) شدا بە ژمارە (١٥٢٧) هەیە.

لە ئەبو سەعیدی خودرییەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَن قرأ سُورَةَ الكهف في يَومِ الجُمُعَةِ أضاءَ لَهُ النُّورُ مَا بَينَ الجُمعَتَينِ) (رواه النسائي والبيهقي والحاكم). واتە: هەرکەس ڕۆژی هەینی سورەتی کەهف بخوێنێ خوا نێوان ئەو هەینییە و هەینی داهاتووی بۆ ڕۆشن ئەکاتەوە.

لە ئیبنوعومەرەوە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَن قَرأَ سُورَةَ الكَهفِ فِي يَومِ الجُمُعَةِ سَطَعَ لَهُ نُورٌ مِن تَحتِ قَدَمِه إلى عَنَانِ السَّماءِ يُضيئُ لَهُ يَومَ القِيَامَةِ وَغُفِرَ لَهُ مَا بَينَ الجُمعَتَينِ) (رواه ابن مردويه بسندٍ لابأس به[٢]). واتە: هەرکەس سورەتی کەهف لەڕۆژی هەیینیدا بخوێنێ لەژێر پێیەوە ڕۆشناییەك پەیدا ئەبێت هەتا لای ئاسمانی بۆ ڕوناك ئەکاتەوە لە لەتاوانی نێوان ئەو دوو هەینییەی ئەبوررێ.

خوێندنی سورەتی کەهف بەدەنگی بەرز لە مزگەوتا کەراهەتی هەیە:

شێخ (محمد عبده) فەتوایەکی دەرکردووە تێیدا هاتووە: خوێندنی سورەتی کەهف لەڕۆژی هەینیدا لە کتێبی (عبارة الأشباه عند تعداد المكروهات) هاتوە کە ئەمە دەقەکەیەتی: ئەگەر ڕۆژی هەینی تایبەت بکرێت بۆ بەرۆژوو بوون و شەوەکەی بۆ شەونوێژ کەراهەتی هەیە، وە هەروەها خوێندنی سورتی کەهف بەتایبەتی کە بە ئاوازەوە ئەخوێنرێ و خەڵکەکە سەریان قاڵە بە قسەکردنەوەو گوێ نادەن بە خوێندنەکە، پاشان خوێنەرەکە بە دەنگەکەی سەر لە نوێژکەرەکان تێك ئەدات، لەبەر ئەوە خوێندنی ئەو سورەتە بەدەنگەوە بەو شێوەیە قەدەغەیە٠

٥- خۆ شۆردن و خۆ جوان کردن و سیواك کردن و بۆن لەخۆدان بۆ کۆبونەوەکان بەتایبەت هەینی:

موستەحەببە بۆ هەموو ئەوکەسانەی ئەیانەوێ ئامادەی نوێژی هەینی بن[٣] یا هەر کۆبونەوەیەك لە کۆبونەوەکانی خەڵك، ژن بێت یا پیاو، گەورە بێت یا بچووك، نیشتەجێ بێت یا ڕێبوار، کە لەسەر جوانترین شێوە بێت و خۆی پاك و خاوێن بکات و خۆی برازێنێتەوە، بەمە کە خۆی بشوات و چاکترین پۆشاکی لەبەر بکات و بۆنی خوش لە خۆی بدات و دەمو ددانی پاك بکاتەوە بەسیواك.

لەو بارەیەوە ئەمانەی خوارەوە هاتووە:

أ- لە ئەبوسەعیدەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (على كُلِّ مُسلِمٍ الغُسلُ يَومَ الجُمُعَةِ وَيَلبَسَ مِن صَالِحِ ثِيَابِه، وَإن كَانَ لَهُ طِيبٌ مَسَّ مِنهُ) (رواه أحمد والشيخان). واتە لەسەر هەموو موسڵمانێك پێویستە ڕۆژی هەینی خۆی بشۆرێت و جوانترین جلی لەبەربکات و ئەگەر بۆنی خۆشی هەبوو لەخۆی بدات.

ب- لە ئیبنوسەلامەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: گوێم لێبووە پێغەمبەر ﷺ لەسەر مینبەر ڕۆژی هەینی ئەی فەرموو: (مَا على أحدِكُم لَو اشتَرَى ثَوبَينِ لِيَومِ الجُمُعَةِ، سِوَى ثَوبَي مِهنَتِه) (رواه أبوداود وابن ماجة). واتە: لەسەر هەریەکێ لەئێوە واچاکە دەستێ جل بکرێت بۆ ڕۆژی هەینی، جگە لە جلی ئیش‌وکاری[٤].

([٢]) بە نەقد کردنی من ئەم حەدیسە مونکەرە، لەبەر ئەوەی موخالەفەی حەدیسەکەی ئەبو سەعید ئەکات کە لەپێش ئەمەوەیە، و ئیسنادی ئەویان صحیحە بڕوانە (الصحيحة ٢٦٥١) (تمام المنة).

([3]) بەڵام کەسێك کە نەیەوێت بچێتە نوێژی هەینی سوننەت نییە بۆی خۆی بشوات، بەپێی ئەوەی ئیبنوعومەر ئەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی: (مَن أتى الجُمُعَةَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ فَليَغتَسِل، وَمَن لَم يَأتِهَا فَلَيسَ عَلَيهِ غُسلٌ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ) (قال النووي: رواه البيهقي بهذا اللفظ بإسنادٍ صحيح) واتە: هەر ژن و پیاوێك بچێت بۆ نوێژی هەینی با خۆی بشۆرێت پێش ئەوەی بچێت، وە هەرکەس نەچێت خۆشۆردنی لەسەر نییە ژن بێت یا پیاو (دانەر).

ج- لە سلمانی فارسیـیەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (لا يغتَسِلُ رَجُلٌ يومَ الجُمعَةِ وَيَتَطَهَّرُ بِمَا استَطَاعَ مِن طُهرٍ، وَيَدَّهِنُ مِن دُهنِه، أو يَمَسُّ مِن طِيبِ بَيتِه، ثُمَّ يَرُوحُ إلى المَسجِدِ وَلا يُفَرِّقُ بَينَ اثنَينِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ يُنصِتُ لِلإمَامِ إذَا تَكَلَّمَ، إلا غُفِرَ لَهُ مِنَ الجُمُعَةِ إلى الجُمُعَةِ الأُخرى) (رواه أحمد والبخاري) واتە: پیاو نییە ڕۆژی هەینی خۆی بشوات و بەجوانی سەرو لاشەی پاك بكاتەوە بەو ڕۆنەی كە هەیەتی سەروڕیشی چەور بكات یان عەتری خێزانی بەكار بهێنێ‌و پاشان بچێت بۆ مزگەوت و دوو كەس لەیەك جیا نەكاتەوە بەهەنگاونان بەسەریاندا، پاشان ئەوەندەی كە بۆی دانراوە نوێژ بكات و پاشان گوێ لە قسەی ئیمام بگرێ، ئیللا خوا لەو گوناهانەی خۆش ئەبێ كە لەنێوانی ئەم جومعەیە و جومعەكەی پێشوودا هەیبووە، وە ئەبو هورەیرە ئەیفەرمو: نێوان ئەو هەفتەیەو سێ ڕۆژیشی لەسەر بێت، چونكە خوا هەر چاكەیەكی بە دەئەوەندە بۆ ئەنووسێت. وە ئەو لێبوردنە بۆ گوناهە بچوكەكانە، بەپێی ئەوەی ئیبنوماجە لە ئەبیهورەیرەوە ئەگێڕێتەوە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَا لَم يَغشَ الكَبَائِرَ) واتە: بەمەرجێك تاوانە گەورەكانی نەكردبێت.

د- لای ئەحمەد هاتووە بەسەنەدی صەحیح كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (حَقٌّ على كُلِّ مُسلِمٍ الغُسلُ وَالطِّيبُ وَالسِّوَاكُ يَومَ الجُمُعَةِ) واتە: خۆشۆردن و بۆنی خۆش لەخۆ دان و سیواك كردن لەسەر هەرموسڵمانێك پێویستە.

هـ- وە لای (طبراني) لە (الأوسط) و لە (الكبير) دا بەسەنەدێك كە پیاوەكانی سیقەن، هاتووە لە ئەبوهورەیرەوە كە پێغەمبەر ﷺ لە هەینییەك لە هەینییەكاندا فەرموویەتی: (يَا مَعشَرَ المُسلِمِينَ هَذَا يَومٌ جَعَلَهُ اللهُ لَكُم عِيداً فَاغتَسِلُوا وَعَلَيكُم بِالسِّوَاكِ) واتە: ئەی جەماوەری موسڵمانان ئەمە ڕۆژێكە خوا بۆی كردوونە جەژن، كەواتە خۆتانی تێدا بشۆن و سیواكی تێدا بكەن.

٦- زوو چوون بۆ نوێژی هەینی:

زوو چوون بۆ نوێژی هەینی بۆ كەسێك كە ئیمام نەبێت كارێكی باشە، عەلقەمە دەفەرمووێت: لەگەڵ عبداللە ی كوڕی مەسعودا چووین بۆ نوێژی هەینی سێ كەسی بینی لەمزگەوت كەلەپێش ئەودا چووبوون، فەرمووی: منیش چوارەمم، چوارەمیش لەخواوە دوور نییە، خۆم لە پێغەمبەرم ﷺ بیستووە فەرموویەتی: (إنَّ النَّاسَ يَجلِسُونَ يَومَ القِيَامَةِ على قَدرِ تَرَاوُحِهِم إلى الجُمُعَاتِ الأوَّلَ، ثُمَّ الثَّانِي، ثُمَّ الثَّالِثَ، ثُمَّ الرَّابِعَ، وَمَا رَابِعُ أربَعَةٍ مِنَ اللهِ بِبَعِيدٍ) (رواه ابن ماجة والمنذري[٥]). واتە: ڕۆژی دوای دووروو نزیكی دانیشتنی خەڵكی لەخواوە بەپێی زوو چوون و درەنگ چوونیانە بۆ جومعە، یەكەم، پاشان دووەم، پاشان سێیەم، پاشان چوارەم، وە چوارەمیش لەخواوە دوور نییە.

لە ئەبو هورەیرەوە هاتووە كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَنِ اغتَسَلَ يَومَ الجُمُعَةِ غُسلَ الجَنَابَةِ ثُمَّ رَاحَ فَكَأنَّمَا قَرَّبَ بَدَنَةً، وَمَن رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّانِيَةِ فَكَأنَّمَا قَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَن رَاحَ فِي السَّاعَةِ الثَّالِثَةِ فَكَأنَّمَا قَرَّبَ كَبشاً أقرَنَ، وَمَن رَاحَ فِي السَّاعَةِ الرَّابِعَةِ فَكَأنَّمَا قَرَّبَ دَجَاجَةً، وَمَن رَاحَ فِي السَّاعَةِ الخَامِسَةِ فَكَأنَّمَا قَرَّبَ بَيضَةً. فَإذَا خَرَجَ الإمَامُ حَضَرَتِ المَلائِكَةُ يَستَمِعُونَ الذِّكرَ) (رواه الجماعة إلا ابن

([4]) بەیهەقی ئەگێڕێتەوە لە جابیرەوە كە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ پۆشاكێكی هەبوو لە دوو جەژنەو لەڕۆژی هەینیدا لەبەری ئەكرد، جا لەم حەدیسەدا بەڵگەی ئەوە هەیە كە موستەحەببە ڕۆژی هەینی تایبەت بكرێ بە پۆشاكێكەوە جگە لە پۆشاكی ڕۆژەكانی تر. (دانەر).

([٥]) كورتەی قسەی شێخ ئەلبانی ئەمەیە: لەم چاپە و لە چاپەكانی تردا هەروەها هاتووە كە: ئیبنوماجە و مونزری گێڕاویانەتەوە، ئەمە لەوانەیە هەڵەیەكی تێدا بێت و ئەصڵەكەی ئەوە بێت كە مونزری بە حەسەنی داناوە، چونكە لە الترغيب (١/٢٥٥) دا ووتویەتی: ئیبنوماجە و ئیبنوئەبی عاصم گێڕاویانەتەوەو ئیسنادەكەشیان حەسەنە.

بەڵام لای من حەسەن نییە، چونكە خولگەكەی لەسەر عبدالمجیدی كوڕی عبدالعزیزی كوڕی ئەبوداودە، وە ئەویش لاوازی تێدایە لەلایەن (حفظ)ییەوە.

لە دواییدا ئەفەرمووێت: ئەم حەدیسەم تەخریج كردووە و بە درێژی قسەم لەسەر كردووە لە (الضعيفة) دا بە ژمارە (٢٨١٠)، وە بە كورتی هێناومە لە (ظلال الجنة في تخريج السنة لابن أبي عاصم ٦٣٠) (تمام المنة).

ماجة). واتە: هەرکەس ڕۆژی هەینی خۆی شت هەروەك خۆشتنی لەشگرانی، پاشان لەساتی یەکەمدا بەرەوە مزگەوت کەوتەڕێ وەك ئەوە وایە ووشترێکی کردبێتە قوربانی، وە هەرکەس لەساتی دووەمدا ڕۆیشت وەك ئەوە وایە مانگایەکی کردبێتە قوربانی، وە هەرکەس لەساتی سێیەمدا ڕۆیشت وەك ئەوە وایە بەرانێکی شاخداری کردبێتە قوربانی، وە هەرکەس لەساتی چوارەمدا ڕۆیشت وەك ئەوە وایە مریشکێکی کردبێتە قوربانی، وە هەرکەس لەساتی پێنجەمدا ڕۆیشت، وەك ئەوە وایە هێلکەیەکی کردبێتە قوربانی، جا کاتێ ئیمام هات فریشتەکان ئامادە ئەبن گوێ لە ووتارەکەی ئەگرن.

شافیعی و کۆمەڵێك بۆ ئەوە چوون کە ئەم ساتانە ساتەکەنی ڕۆژن، جا چوون بۆ مزگەوتیان لە بەرە بەیانەوە بەباش داناوە.

مالیك بۆ ئەوە چووە کە ئەو ساتانە بەشەکانی ساتێکن پێش لادانی خۆر لەناوەڕاستی ئاسماندا و دوای لادانی.

هەندێك ووتویانە: بەشەکانی ساتێکن پێش لادانی خۆر (زوال).

ئیبنو روشد دەفەرمووێت: ئەم بۆچوونە ڕاسترینیانە، لەبەر ئەوەی چوون بۆ جومعە لەدوای (زەوال) لادانی خۆر، واجبە٠

٧- هەنگاونان بەسەر نوێژکەراندا:

(ترمذي) لە زانایانەوە ئەگێرێتەوە کە هەنگاونانیان بەکەراهەت داناوە بەسەر خەڵکدا لە ڕۆژی هەینی، وە لەوبارەیەوە توند و تیژ بوون، لە عبداللە ی کوڕی بوسرەوە هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ ڕۆژێکی هەینی ووتاری ئەدا، کابرایەك هات هەنگاوی ئەنا بەسەر خەڵکدا پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: (إجلِس فقَد آذيتَ وَآنيتَ) (رواه أبوداود والنسائي وأحمد وصححه ابن خزيمة وغيره). واتە: دانیشە، دووا ئەکەویت و ئازاری خەڵکیش ئەدەیت.

بەڵام ئیمام جیا ئەکرێتەوە لەوە، ئەگەر هەنگاویش بنێ بەسەر خەڵکیدا قەیناکە، وە هەروەها کەسێك بۆشاییەك ببینێ لەبەردەم خۆیەوە بەو هەنگاونانە نەبێت نەیگاتێ، وە هەروەها ئەوکەسانەی لەبەر پێویستی جێگاکەی خۆیان بەجێ هێشتووە ئەیانەوێ بگەڕێنەوە شوێنی خۆیان بەمەرجێك ئازاری کەس نەدەن.

لە عوقبەی کوڕی (حارث)ەوە خوا لێی ڕازی بێت هاتووە دەفەرمووێت: لەشاری مەدینە لەدوای پێغەمبەرەوە ﷺ نوێژی عەسرم ئەکرد، پێغەمبەر ﷺ بەپەلە هەستا هەنگاوی نا بەسەر خەڵکدا و چوو بۆ ماڵەوە، خەڵکەکە ترسیان لێ هات ووتیان: ئەو پەلە پەلە چی بوو؟ کاتێ هاتەوە، بینی ئەو پەلەپەلەیان لا سەیر بوو، فەرمووی: (ذَكَرتُ شيئاً مِن تبرٍ كَانَ عِندَنَا، فكَرِهتُ أن يَحبِسَنِي فأمَرتُ بِقِسمَتِهِ) (رواه البخاري والنسائي). واتە: وەبیرم هاتەوە، هەندێ زێڕی دانەڕێژراومان لایە حەزم نەکرد بەندم بکات بۆیە فەرمانم دا بەدابەش کردنی.

٨- لەپێش نوێژی هەینییەوە نوێژی سوننەت شەرعییە:

نوێژی سوننەت پێش نوێژی هەینی سوننەتە هەتا ئەوکاتەی ئیمام دێتە سەر مینبەر، جا کاتێ گەیشتە سەر مینبەر واز لەنوێژکردن بهێنرێت، نوێژی سلاوی مزگەوت (تحية المسجد) نەبێت، بۆ ئەوکەسانەی تازە دێنە ناو مزگەوت، وە ئەم نوێژە کاتی (خطبە) ش ئەکرێت، بەڵام کاتی (خطبة) بەکورتی بکرێت، بەڵام ئەگەر کەسێك ئەوەند درەنگ بچێت بۆ مزگەوت کە دووا کاتەکانی ووتار بێت بەشێوەیەك ماوە نەمێنێ دوو ڕکات نوێژی تێدا بکرێت، ئەوکاتە ناکرێت.

أ- لە ئیبنوعومەرەوە هاتووە کە ئەو پێش نوێژی هەینی نوێژی زۆر ئەکرد، بەڵام دوای نوێژی هەینی دوو ڕکاتی ئەکرد، وە ئەیفەرموو: پێغەمبەر ﷺ بەوشێوەیە بووە (ئەبوداود گێراویەتی‌یەوە[٦]).

ب- لە ئەبو هورەیرەوە هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (مَنِ اغتسَلَ يومَ الجُمُعَةَ ثُمَّ أتى الجُمُعَةَ فصلى ما قُدِّرَ لَهُ، ثُمَّ أنصتَ حتى يَفرُغَ الإمامُ مِن خُطبَتِهِ، ثُم يُصَلِّي مَعَهُ، غُفِرَ لَهُ ما بَينَهُ وَبَينَ الجُمُعَةِ الأُخرى، وَفَضلَ ثَلاثَةِ أيَّامٍ) (رواه مسلم). واتە: هەرکەس ڕۆژی هەینی خۆی شۆری و چوو بۆ نوێژی هەینی، بەپێی توانای ئەوەندەی خوا بۆی دانابوو نوێژی کرد، لەپاشاندا گوێی لەئیمام گرت هەتا لەووتارەکەی ئەبێتەوە، لەپاشاندا نوێژەکەی لەگەڵ کرد، خوا لەگوناهی ئەو هەینی‌یە هەتا هەینی‌یەکی ترو سێ ڕۆژیش زیادەی ئەبووری.

ج- لە جابیرەوە هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ ڕۆژێکی هەینی ووتاری ئەدا لەوکاتەدا کابرایەك خۆی کرد بەناو مزگەوتدا، پێغەمبەر ﷺ پێی فەرموو: (نوێژت کرد؟) ووتی: نا، فەرمووی: (هەڵسە دوو ڕکات نوێژ بکە). (رواه الجماعة).

لە ریوایەتێکی تردا هاتووە فەرموویەتی: (إذَا جَاءَ أحدُكُم يومَ الجُمُعَةِ وَالإمَامُ يَخطُبُ، فَليَركَع رَكعَتَينِ وَليَتَجوَّز فِيهِمَا) (رواه أحمد ومسلم وأبوداود). واتە: کاتێ کەسێکتان هات بۆ مزگەوت و ئیمام ووتاری ئەدا، با دوو ڕکات نوێژ بکات پێش ئەوەی دابنیشێت بەڵام بە کورتی بیکات.

وە لە ریوایەتێکی تردا هاتووە: (إذَا جَاء أحَدُكُم يَومَ الجُمُعَةِ وَقَد خَرَجَ الإمَامُ فَليُصَلِّ رَكعَتَينِ) (متفقٌ عليه). واتە: کاتێ کەسێکتان ڕۆژی هەینی دێتە مزگەوت و ئیمام هاتبووە مزگەوت با دوو ڕکات نوێژ بکات.

٩- جێگە گۆڕین لە کاتی خەو هاتندا:

هەرکەس خەو زۆری بۆ هێنا واباشە لەشوێنەکەی خۆیەوە بچێت بۆ شوێنێکی تر، چونکە جولاندن خەو ئەزرێنێ، وە ئەبێتە هۆی بەئاگابوون، جا ڕۆژی هەینی بێت یا ڕۆژێکی تر.

لە ئیبنوعومەرەوە هاتووە دەفەرمووێت: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (إذَا نَعَسَ أحدُكُم وَهُوَ فِي المَسجِدِ فَليَتَحَوَّل مِن مَجلِسِهِ ذَلِكَ إلى غَيرِهِ) (رواه أحمد وأبوداود والبيهقي والترمذي وقال: حديثٌ حسن صحيح). واتە: کاتێ کەسێکتان لەمزگەوتدا دانیشتبوو، و خەو زۆری بۆ هێنا با لەو شوێنەی دانیشتووە بچێتە شوێنێکی تر.

===================

(٦) منیش ئەڵێم ئیسنادەکەی صەحیحە، بەڵام لەلای ئەبو داود لەدوای ئەوە کە ئەفەرمووێت: لە دوای نوێژی جومعە دوو ڕکات ئەکات، ئەوەی تێدایە کە لەماڵەوە ئەیکرد، وە لە مزگەوتدا نوێژی نەئەکرد، وە هەر ئەوەش لە پێغەمبەرەوە ﷺ سابت بووە، هەروەك چەند ریوایەتێکی تر لەمەودووا لە کتێبەکەدا ئەوە ئەگەیەنن.

بەڵام نوێژەکەی ئیبنوعومەر کە لە پێش نوێژی جومعەدا ئەیکرد، ئەوە هەر لەسەر خۆی مەوقوفە (واتە پێغەمبەر ﷺ بۆخۆی نەیکردووە) هەروەك ئەبو شامە لە کتێبی (الباعث على إنكار البدع والحوادث)دا ڕونی کردۆتەوە، وە هەروەها ئیبنوقەییم لە (زاد المعاد) دا و جگە لەو دووانەش باسیان کردووە، وە لە کتێبەکەدا قسەی ئیبنوتەیمی‌یەش دێت کە پێش نوێژی جومعە سوننەتی نی‌یە، جا سەیری بکە، وەهەروەها بگەرێوە بۆ نامیلکەکەی من (الأجوبة النافعة). (تمام المنة).

سایتــی بەهەشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هەمیشە لەگەڵمان بن بۆ بەرهەمی نوێ